

สรุปผลการวิจัย และขอเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 1 ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน สํารวจความคิดเห็นของครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียนชุมชน และเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูใหญ่กับครู ครูใหญ่กับกรรมการโรงเรียนชุมชนและครูกับกรรมการโรงเรียนชุมชนต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยนี้จะช่วยเป็นแนวทางสำหรับเสนอแนะผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในอันที่จะสนับสนุนและปรับปรุงแก้ไข "โครงการดำเนินงานปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน" ของกองการศึกษาประชาบาล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูใหญ่จำนวน 36 คน ครูจำนวน 72 คน และกรรมการโรงเรียนชุมชนจำนวน 108 คน รวมทั้งสิ้น 216 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ แบบปลายเปิด และแบบมาตราส่วนประเมินค่า เพื่อสอบถามสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบปัญหาต่างๆ ที่พบต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน และเพื่อสำรวจทัศนคติความคิดเห็น ตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 1

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามดังกล่าวไปยังครูใหญ่โรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 1 ที่เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 ถึงปัจจุบัน และรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง แบบสอบถามที่ส่งไป 216 ฉบับ ได้รับคืน 216 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 100 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามได้นำมาวิเคราะห์ดังนี้

สถานภาพทั่วไปที่เกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์โดยการหาความถี่ของคำตอบ แล้วเปลี่ยนคะแนนความถี่เป็นร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนวิเคราะห์โดยการหาความสำคัญของปัญหา จากการหาค่ามัธยิมเลขคณิต และความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนแต่ละข้อ

ความคิดเห็นในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน และการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียนชุมชน วิเคราะห์โดยการหาค่ามัธยิมเลขคณิต ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย $F - test$ และ $t - test$ แนวทางในการแก้ปัญหาบางประการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ของคำตอบแล้วเปลี่ยนคะแนนความถี่เป็นร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด นำผลวิเคราะห์เสนอในรูปตารางและความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับตัวอย่างประชากรที่เป็นครูใหญ่

เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของครูใหญ่ และสถานภาพของโรงเรียนชุมชนปรากฏว่าครูใหญ่ส่วนมากจบการศึกษาระดับอนุปริญญา, พ.ม. และ ป.กศ.สูง รองลงมาจบระดับปริญญาตรี ที่เหลือจำนวนน้อยจบการศึกษาระดับ ป.กศ. หรือเทียบเท่าลงมา ส่วนที่พักอาศัยของครูใหญ่ส่วนมากพักที่โรงเรียนหรือห่างจากโรงเรียนไม่เกิน 2 กิโลเมตร รองลงมาพักห่างจากโรงเรียนระยะทาง 7 - 10 และ 10 กิโลเมตรขึ้นไป มีส่วนน้อยอาศัยห่างจากโรงเรียนระยะทาง 3 - 6 กิโลเมตร โรงเรียนชุมชนส่วนมากมีเนื้อที่จำนวน 1 - 5 ไร่ รองลงมา มีเนื้อที่ 16 ไร่ขึ้นไป, 6 - 10 ไร่ และจำนวน 11 - 15 ไร่ ตามลำดับ ในด้านอาคารเรียนนั้น โรงเรียนส่วนมากมีอาคารเรียน 2 หลัง รองลงมา มีจำนวน 4 หลัง, 3 หลัง และจำนวน 1 หลัง ตามลำดับ จำนวนห้อง

เรียนส่วนมาก 20 ห้องขึ้นไป รองลงมา มี 16 - 20 ห้อง ต่ำกว่า 10 ห้อง และส่วนน้อยที่มีจำนวน 10 - 15 ห้อง ในด้านอัตราส่วนระหว่างครูกับนักเรียนโรงเรียนชุมชนส่วนมากมีอัตราส่วนระหว่างครูกับนักเรียน 1 ต่อ 20 - 25 คน รองลงมา 1 ต่อ 25 - 30 คน และมีเพียงร้อยละ 2.78 เท่านั้นที่มีอัตราส่วน 1 ต่อ 30 คนขึ้นไป ส่วนอาคารประกอบนั้นโรงเรียนชุมชนมีบ้านพักครูและส่วนทุกโรงเรียน ส่วนมากมีห้องสมุด เรือนเพาะชำ โรงอาหาร โรงฝึกงาน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ และห้องประชุมตามลำดับ ในเรื่องอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับโรงเรียนส่วนมากมี เครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทย เครื่องมือเกษตร เครื่องขยายเสียง วิทยุ เทป เครื่องมือตัดผม และอุปกรณ์สำหรับโครงการอาหารกลางวัน รองลงมาโรงเรียนมี เครื่องอัดสำเนา เครื่องพิมพ์ดีดภาษาอังกฤษ และโรงเรียนส่วนน้อยมีเครื่องฉายภาพนิ่งและกล้องถ่ายรูป เกี่ยวกับแหล่งน้ำใช้โรงเรียนในน้ำบาดาล น้ำฝน น้ำประปา และน้ำจากแม่น้ำลำคลอง บ่อ ตามลำดับ สำหรับบริการที่จัดเพื่อชุมชนส่วนใหญ่โรงเรียนจัดบริการด้านการศึกษาให้ขอยืมใช้สถานที่ ช่างงานตามประเพณีต่างๆ ที่ประชาชนจัดขึ้น รองลงมาบริการด้านวิชาชีพ การประชาสัมพันธ์ การบริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และการพัฒนาชุมชน สำหรับบริการด้านการศึกษาความรู้ต่างๆ และบริการด้านนันทนาการ ด้านคุณธรรมยังมีน้อยมาก ประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับจากชุมชน โรงเรียนได้รับเงินสิ่งของ แรงงาน จากชุมชนมากที่สุดคือได้รับทุกโรงเรียน รองลงมาคือการได้รับทราบผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนและได้รับความรู้ ประสบการณ์ต่างๆ และการฝึกวิชาชีพเป็นต้น ในเรื่องผลการสอบไล่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียน ในปีการศึกษา 2521 ส่วนมากอยู่ในลำดับที่ 4 - 6, 1 - 3 และลำดับที่ 7 - 9 ของอำเภอที่โรงเรียนตั้งอยู่มีเพียงร้อยละ 13.89 เท่านั้นที่อยู่ลำดับที่ 10 ขึ้นไป

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาที่ครูใหญ่ประสบในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนปรากฏว่าครูใหญ่มีปัญหาในเรื่องต่อไปนี้เรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ การจัดหาครูสอนวิชาพิเศษ และวิชาชีพต่างๆ การจัดหางบประมาณสำหรับเป็นค่าใช้จ่าย และการจัดกิจกรรมต่างๆ การจัดหาและเชิญวิทยากรจากท้องถิ่นและจากที่อื่นๆ มาสอนนักเรียน การปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้สอนนักเรียนในโรงเรียนให้สนองความต้องการของชุมชน การจัดหา

อุปกรณ์ในการให้ความสะดวกแก่ครู เช่นสื่อการเรียน การจัดหาวัสดุครุภัณฑ์ เวชภัณฑ์ ที่จำเป็นหนังสืออ่านเพิ่มความรู้ความบันเทิงสำหรับครูและนักเรียน ครูได้รับการยกย่อง ให้เกียรติและรางวัลเมื่อปฏิบัติงานเป็นผลดี และมีความคิดริเริ่มที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมจากทางราชการ การขาดเรียนของนักเรียน ความรู้เรื่องการบริหาร การจัดโรงเรียน ตามหลักการปรับปรุงโรงเรียนชุมชนที่ถูกต้องตามนโยบายของทางราชการ การจัดบริการแนะแนวเพื่อช่วยแก้ปัญหาการเรียน การประกอบอาชีพและการศึกษาของนักเรียน การใช้ชุมชนเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ของนักเรียน การประสานงานและความร่วมมือที่ได้รับจากอำเภอและจังหวัด ความร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียนจากประชาชนการอุทิศเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ให้กับโรงเรียนและบริการประชาชนของคณะครู การจัดครูเข้าสอนตามความถนัดความสามารถและประสบการณ์การดูแลรักษาอาคารเรียนสถานที่ของครู นักเรียน ภารโรงและประชาชนให้มีสภาพเรียบร้อยใช้การได้คืออยู่เสมอใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า อัตราค่าจ้างครูที่เหมาะสมกับปริมาณงานของโรงเรียน ความสนใจของประชาชนที่จะรับการศึกษา และรับบริการต่างๆ จากทางโรงเรียน การเลือกและแต่งตั้งกรรมการโรงเรียนไม่เป็นไปตามความต้องการของโรงเรียน การช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหารกลางวัน และอุปกรณ์การเรียนเพื่อให้เรียนได้ตามปกติ การจัดหาบ้านพักครูเพื่อให้ครูได้รับความสะดวกในการร่วมกิจกรรมและจัดกิจกรรมสำหรับชุมชน การส่งเสริมให้ครูแสวงหาความรู้เพิ่มเติมและเลื่อนวิทยฐานะของตนเอง เป็นต้น

สำหรับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนนั้น ครูใหญ่มีความเห็นด้วย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรกคือ การสอนให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติตนตามวิถีการแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องจะเป็นรากฐานที่เขาจะเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยต่อไป โรงเรียนเป็นของประชาชนทุกคนและประชาชนร่วมจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน การเชิญวิทยากรจากท้องถิ่นและจากทางราชการ เช่น ประมง เกษตร แพทย์ หนายความ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในอาชีพต่างๆ มาบรรยายให้นักเรียนและประชาชนเป็นสิ่งที่ควรจัดการ เปิดสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนเพื่อพัฒนาความพร้อมในการเรียนของเด็กๆ โดยผู้ปกครองเสียค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่ง และมอบให้ทางโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเป็นสิ่งที่ควรจัดทำ

การที่ ประชาชนมีความรู้ดี เห็นประโยชน์และคุณค่าของการศึกษามีผลทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดผลดี และมีประสิทธิภาพ สำหรับความคิดเห็นที่ครูใหญ่ไม่เห็นด้วย มี 2 ประการคือ การคัดเลือกกรรมการโรงเรียนนั้นครูและทางอำเภอควรเป็นผู้คัดเลือก และการซื้อหนังสือพิมพ์ให้ประชาชนอ่านโดยจัดไว้ที่ร้านขายกาแฟได้ผลดีเท่าที่จัดไว้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

เรื่องการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครูใหญ่กับครูและกับกรรมการโรงเรียนชุมชน มีความคิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .01$ ในเรื่องของโรงเรียนเป็นของประชาชนทุกคน และประชาชนร่วมจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน และการจัดงานของประชาชน เช่น แต่งงาน บวชนาค การนัดประชุมต่างๆ ควรใช้สถานที่ที่โรงเรียนเพราะเป็นศูนย์กลางของชุมชน นอกจากนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาของครูใหญ่ซึ่งได้แก่ปัญหาการขาดงบประมาณ ปัญหาครูไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องโรงเรียนชุมชน ปัญหานักเรียนไม่ได้รับประทานอาหารกลางวันโรงเรียน ปัญหาประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ ปัญหาความร่วมมือในการปฏิบัติงานของครู และปัญหาผู้บริหารระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ไม่ให้ความช่วยเหลือนั้น ปรากฏว่าครูใหญ่พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง รองลงมาให้ผู้อื่นช่วยแก้ปัญหา และมีส่วนน้อยที่ไม่พยายามหาทางแก้ปัญหา

ขอมูลเกี่ยวกับตัวอย่างประชากรที่เป็นครู

เกี่ยวกับสถานภาพของครู ครูส่วนมากจบการศึกษาระดับอนุปริญญา พ.ม. , ป.กศ. สูง รองลงมาจบระดับปริญญาตรี และมีส่วนน้อยที่จบระดับ ป.กศ. หรือเทียบเท่า ครูส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับโครงการจัดโรงเรียนชุมชน สำหรับที่พักอาศัยของครูส่วนใหญ่พักที่โรงเรียนหรือห่างจากโรงเรียนระยะทางไม่เกิน 2 กิโลเมตร รองลงมาพักห่างจากโรงเรียนระยะทาง 3 - 6 ก.ม. 10 ก.ม. ขึ้นไป และระยะทาง 7 - 10 ก.ม. ตามลำดับ ในเรื่องงานที่ได้รับมอบหมายครูส่วนใหญ่สอนเป็นทางวิชา คือสอน

ประจำวิชา รองลงมาสอนประจำชั้นและส่วนน้อยที่ทำงานธุรการ ครูส่วนใหญ่สอนสัปดาห์ละ 21 - 25 ชั่วโมง มีส่วนน้อยที่สอนสัปดาห์ละ 26 - 30 ชั่วโมง, 16 - 20 ชั่วโมง และ 10 - 15 ชั่วโมง สำหรับวิชาที่สอนให้กับประชาชนนั้น ส่วนใหญ่ไม่ได้จัดสอนมีเพียงส่วนน้อยที่จัดบริการด้านวิชาชีพต่างๆ และวิชาสามัญเท่านั้น

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาที่ครูประสบในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนปรากฏว่าครูมีปัญหาในเรื่องต่อไปนี้เรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับคือ ปัญหาการหาแหล่งทุนที่จะสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมต่างๆ การใช้หลักสูตรที่ปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อสนองความต้องการของชุมชน ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดโรงเรียนตามหลักการปรับปรุงโรงเรียนชุมชนที่ถูกต้องตามนโยบายของทางราชการ การจัดหาและสร้างสื่อการเรียนรวมทั้งอุปกรณ์สำหรับสอนวิชาชีพ การเชิญวิทยากรและการนำทรัพยากรจากท้องถิ่นมาช่วยสนับสนุนการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การขาดเรียนของนักเรียน การจัดหาเอกสารหลักสูตร คู่มือครู และหนังสือค้นคว้าประกอบวิชาที่สอน การใช้ชุมชนเป็นแหล่งสำหรับศึกษาหาความรู้ของนักเรียน การสอนนักเรียนให้มีความรู้ความสามารถเป็นไปตามความต้องการของชุมชน การจัดกิจกรรมเสริมบทเรียน และกิจกรรมนอกหลักสูตร เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังหลักการแบบประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานสำหรับนักเรียน ความร่วมมือช่วยเหลือจากผู้บริหาร ผู้ใกล้ชิด และเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับการแก้ปัญหาด้านวิชาการ การสอนและการจัดกิจกรรมต่างๆ การประสานงานและความร่วมมือที่ได้รับจากคณะกรรมการโรงเรียนและประชาชนทั่วไป การปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของโรงเรียนในการดำเนินการจัดโรงเรียนชุมชน ห้องเรียนและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับครูในการจัดการเรียนการสอน การเข้าร่วมประชุมและการมีส่วนร่วมในการวางโครงการและปรับปรุงงานของโรงเรียน เวลาที่ใช้เตรียมการสอน ตรวจงานของนักเรียน และการจัดกิจกรรมต่างๆ การควบคุมระเบียบวินัยของนักเรียนให้เป็นไปตามแนวทางของโรงเรียน และปัญหาผลการเรียนของนักเรียนค่อยลดลง เนื่องจากโรงเรียนจัดกิจกรรมสำหรับชุมชนมากเกินไปเป็นต้น

สำหรับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนนั้น ครูมีความเห็นด้วย
 เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรกคือ ครูและผู้ปกครองพบกันบ่อยครั้งมีผลช่วย
 ให้นักเรียนมีความประพฤติดีและมีผลการเรียนดีขึ้น การสอนให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติงาน
 ตามวิธีการแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องจะเป็นรากฐานที่เขาจะเป็นพลเมืองดีในระบบ
 ประชาธิปไตยต่อไป การเชิญวิทยากรจากท้องถิ่นและจากทางราชการ เช่น ประมง
 จังหวัด เกษตรจังหวัด แพทย์ หมายความว่ารวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในอาชีพต่างๆ มาบรรยาย
 ให้นักเรียนและประชาชนเป็นสิ่งที่ควรจัดทำ ประชาชนมีความรู้ดีเห็นประโยชน์และคุณค่า
 ของการศึกษามีผลทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดผลดี และมีประสิทธิภาพ การ
 เปิดสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนเพื่อพัฒนาความพร้อมในการ เรียนของเด็กโดยมีผู้ปกครอง
 เสียค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่ง และมอบให้ทางโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเป็นสิ่งที่ควรจัดทำ

สำหรับความคิดเห็นที่ครูไม่เห็นด้วยมี 2 ประการคือ การจัดงานโรงเรียน
 เพื่อหาเงินสร้างห้องสมุด หรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ประชาชนควรเป็นผู้ดำเนินการ
 จัดทั้งสิ้น และการซื้อหนังสือพิมพ์ให้ประชาชนอ่านโดยจัดไว้ที่รายขายกาแฟได้ผลดีเท่า
 กับจัดไว้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

เรื่องการเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างครู กับครูใหญ่ มีความคิดเห็น
 ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .01$ ในเรื่องของโรงเรียนเป็นของ
 ประชาชนทุกคน และประชาชนร่วมจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน และการจัดงานของ
 ประชาชนเช่น แต่งงาน บวชนาค การนัดประชุมต่างๆ ควรใช้สถานที่ที่โรงเรียนเพราะ
 เป็นศูนย์กลางของชุมชน นอกจากนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ความคิดเห็นระหว่าง
 ครูกับกรรมการโรงเรียนชุมชนมีความคิดเห็นต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $\alpha = .01$
 ในเรื่องของครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียนตลอดจนผู้บริหารที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้อง
 เข้ารับการอบรมเรื่องเกี่ยวกับการจัดโรงเรียนชุมชน นอกจากนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่าง
 กัน

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาของครูซึ่งได้แก้ปัญหาไม่มีโครงการสอนปัญหา ไม่มีสื่อการเรียน ปัญหาการเรียนของนักเรียน ปัญหานักเรียนไม่มีอาหารกลางวันรับประทาน ที่โรงเรียน ปัญหาผู้ร่วมงานไม่ให้ความร่วมมือ ปัญหาประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ และปัญหาผู้บริหารระดับอำเภอระดับจังหวัดไม่ให้ความช่วยเหลือ ปรากฏว่าครูส่วนมากพยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง รongลงมาให้ผู้อื่นช่วยแก้ปัญหา และมีเพียงส่วนน้อยที่ไม่พยายามหาทางแก้ปัญหา

ข้อมูลเกี่ยวกับตัวอย่างประชากรที่เป็นกรรมการโรงเรียนชุมชน

เกี่ยวกับสถานภาพของกรรมการโรงเรียนชุมชน กรรมการส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จบการศึกษาชั้นประถม 4 มีอาชีพการเกษตร และมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,000 บาท รongลงมาที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี 31 - 40 ปี และ 51 - 60 ปี จบการศึกษาสูงกว่า ม.ศ.3 หรือเทียบเท่า และจบชั้น ม.ศ.3 หรือเทียบเท่า มีอาชีพค้าขายและรับราชการหรือทำงานรัฐวิสาหกิจ มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 1,000 บาท และ 3,000 บาท มีส่วนน้อยที่เป็นหญิง มีอายุ 61 ปีขึ้นไป ไม่จบการศึกษาระดับใดมีอาชีพกรรมกรหรือรับจ้างทั่วไป และมีรายได้เดือนละ 4,000 บาทขึ้นไป

เมื่อพิจารณาถึงปัญหาที่กรรมการโรงเรียนชุมชนประสบในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน ปรากฏว่ากรรมการโรงเรียนมีปัญหาในเรื่องต่อไปนี้เรียงจากมากไปหาน้อยตามลำดับคือ การช่วยเหลือสนับสนุนงบประมาณต่างๆ จากทางราชการ การช่วยเหลือสนับสนุนจากสภาตำบลและทางวัด การปลุกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของการศึกษาและถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของทุกคนที่ต้องให้ความช่วยเหลือ การหาเงินและแรงงานเพื่อช่วยกิจกรรมของโรงเรียน การช่วยเหลือด้านการประสานงานของหน่วยงานต่างๆ ในการที่โรงเรียนจัดกิจกรรมบริการประชาชน ประโยชน์ด้านวิชาการวิชาชีพและการบริการที่ประชาชนได้รับจากโรงเรียน การช่วยป้องกันรักษาทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียนของประชาชน เวลาที่เข้าร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนหรือเวลาที่ให้กับโรงเรียน การยอมรับของประชาชนว่าโรงเรียนเป็นของประชาชนทุกคน การคัดเลือกกรรมการโรงเรียนชุมชน

ความร่วมมือของคณะกรรมการและประชาชนในการช่วยเหลือโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการให้ความรู้แก่นักเรียนในโรงเรียน การปรึกษาหารือร่วมวางโครงการและช่วยแก้ปัญหาให้กับโรงเรียน ความรู้และกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดสอนผู้เรียนสามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ความเป็นกันเองระหว่างครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียน และความสะดวกของประชาชนในการขอใช้สถานที่อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ จากโรงเรียนเป็นต้น

สำหรับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนนั้น กรรมการมีความเห็นด้วยเรียงลำดับจากมากไปน้อย 5 ลำดับแรกคือ การสอนให้นักเรียนรู้จักปฏิบัติตนตามวิถีการแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องจะเป็นรากฐานที่เขาจะเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยต่อไป การเชิญวิทยากรจากท้องถิ่นและจากทางราชการ เช่น ประมง เกษตร แพทย์ หนายความ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในอาชีพต่างๆ มาบรรยายให้นักเรียนและประชาชนเป็นสิ่งที่ควรจัดทำ การเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนเพื่อพัฒนาความพร้อมในการเรียนของเด็ก โดยผู้ปกครองเสียค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่ง และมอบให้ทางโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเป็นสิ่งที่ควรจัดทำ ประชาชนในหมู่บ้านมีส่วนช่วยให้การศึกษาของโรงเรียนเจริญขึ้น และประชาชนมีความรู้ได้เห็นประโยชน์คุณค่าของการศึกษามีผลทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพ สำหรับความคิดเห็นที่กรรมการไม่เห็นด้วยมีเพียงประการเดียวคือ การซื้อหนังสือพิมพ์ให้ประชาชนอ่านโดยจัดไว้ที่ร้านขายกาแฟได้ผลดีเท่าที่จัดไว้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

ในเรื่องเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนของกรรมการโรงเรียนกับครูใหญ่นั้น มีความคิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = .01$ ในเรื่องของโรงเรียนเป็นของประชาชนทุกคน และประชาชนร่วมจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน และการจัดงานของประชาชน เช่น บวชนาค แต่งงาน การนัดประชุมต่างๆ ควรใช้สถานที่ที่โรงเรียนเพราะเป็นศูนย์กลางของชุมชน นอกจากนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของกรรมการกับครูพบว่ามีความคิดเห็นต่างกันเพียงประการเดียวคือ เรื่องของครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียนตลอดจนผู้บริหารที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้อง

เข้ารับการอบรมเรื่องเกี่ยวกับการจัดโรงเรียนชุมชน นอกนั้นมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สำหรับแนวทางในการแก้ปัญหาบางประการของกรรมการโรงเรียนซึ่งได้แก่ ปัญหา
สำคัญได้แก่เข้ามาทำลายทรัพย์สินของโรงเรียน ปัญหากรรมการโรงเรียนมีความเห็นขัดแย้ง
กันทางโรงเรียน ปัญหานักเรียนไม่มีอาหารกลางวันรับประทานที่โรงเรียน ปัญหาประชาชน
ไม่ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียน และปัญหาทางอำเภอทางจังหวัดไม่ให้ความช่วยเหลือ
ในการดำเนินงานของโรงเรียน ปรากฏว่ากรรมการโรงเรียนส่วนมากพยายามแก้ปัญหา
ด้วยตนเอง มีส่วนน้อยที่ให้อื่นช่วยแก้ปัญหา และมีส่วนน้อยมากที่ไม่พยายามหาทางแก้ปัญหา

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ส่วนตัวของครูใหญ่ และสถานการณ์ของโรงเรียน
นั้น ครูใหญ่ส่วนมากมีความรู้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียน
ประเภทที่กำหนดไว้ คือครูใหญ่ควรมีวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่า¹ เกี่ยวกับที่อยู่ ครูใหญ่ส่วน
มากอาศัยที่โรงเรียนหรือห่างจากโรงเรียนไม่เกิน 2 กิโลเมตรจึงมีโอกาสร่วมกิจกรรม
กับชุมชนได้มาก ในเรื่องอาคารเรียนและห้องเรียนโรงเรียนส่วนมากมีจำนวน 20 ห้องขึ้นไป
จัดได้ว่าเป็นโรงเรียนขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ ทั้งนี้เพราะการเลือกโรงเรียนที่ดำเนินงาน
ตามโครงการทางราชการจะพิจารณาโรงเรียนขนาดใหญ่เป็นอันดับแรก โรงเรียนมีเนื้อที่
1 - 5 ไร่เป็นส่วนใหญ่ จึงขาดสถานที่สำหรับสร้างสนามกีฬาขนาดมาตรฐาน และขาดเนื้อที่
สำหรับทำแปลงสาธิตในการสอนวิชาเกษตร ในเรื่องอัตราส่วนระหว่างครูกับนักเรียน
ครู 1 คนต่อนักเรียน 21 - 25 คนซึ่งดีกว่าเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประเภทที่กำหนดไว้
ครู 1 คนต่อนักเรียน 25 - 30 คน² ในด้านอาคารประกอบและอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับ
โรงเรียนนั้นส่วนใหญ่มีเพียงพอ ในเรื่องน้ำดื่มน้ำใช้โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้น้ำบาดาล

¹ ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมสามัญศึกษา. เกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2517 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518) หน้า 23.

² เรื่องเดียวกัน .

นำฝน และน้ำประปา ซึ่งเป็นน้ำสะอาดถูกหลักอนามัย สำหรับในค่านบริการชุมชน โรงเรียนจะให้ขอมิโซสถานที่จะช่วยเหลืองานตามประเพณีที่ชุมชนจัดขึ้นเป็นส่วนมาก แต่การบริการค่านวิชาชีพ ค่านความรู้ต่างๆ ค่านันทนาการและค่านคุณธรรมนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่ได้จัดบริการเต็มรูป ทั้งนี้ผู้วิจัยทราบจากประสบการณ์ตรงที่ บริหารงานโรงเรียนชุมชนและจากการสัมภาษณ์ครูใหญ่โรงเรียนชุมชนพบว่า เป็นเพราะ โรงเรียนขาดครูผู้สอนที่มีความชำนาญ ประชาชนไม่มีเวลาว่างมารวมกิจกรรมเนื่องจาก สาเหตุการเปลี่ยนแปลงสังคมจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ในเรื่องประโยชน์ที่ โรงเรียนได้รับจากชุมชนนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับเงิน สิ่งของ แรงงานและทราบ ผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนส่วนใหญ่สามารถดำเนินงาน โรงเรียนชุมชนได้ผลบ้าง และในเรื่องผลการสอบไล่ชั้นประโยคของโรงเรียนในปี การศึกษา 2521 ส่วนใหญ่อยู่ในลำดับต้นๆของอำเภอที่โรงเรียนตั้งอยู่เมื่อเปรียบ เทียบกับโรงเรียนอื่นๆ แสดงว่าการจัดโรงเรียนชุมชนแม้ว่าจะจัดช่วยบริการชุมชนแล้ว ก็ไม่ทำให้สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนต่ำลง

สภาพส่วนตัวของครู ครูมีความรู้เหมาะสมที่จะสอนในระดับประถมศึกษา คือส่วนมากจบระดับอนุปริญาหรือเทียบเท่า ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับ โครงการจัดโรงเรียนชุมชน จึงมีความเข้าใจเรื่องโรงเรียนชุมชนไม่ค่อยถูกต้อง ซึ่ง สอดคล้องกับรายงานการวิจัยของสำนักงานการศึกษาเขต 12 ที่กล่าวถึงการศึกษานี้¹ ที่อยู่อาศัยครูส่วนมากอาศัยที่โรงเรียนหรือห่างจากโรงเรียนไม่เกิน 2 กิโลเมตร จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมนอกเวลาราชการ ในการสอนครูส่วนมากสอนประจำ วิชาจึงทำให้ครูได้สอนในวิชาที่ถนัด อันมีผลถึงผลการปฏิบัติงานดีขึ้น การปฏิบัติงานของครู ส่วนมากทำการสอนสัปดาห์ละ 21 - 25 ชั่วโมงซึ่งนับว่าเหมาะสมกว่าโรงเรียนประชาบาล โดยทั่วไปที่ครูสอนสัปดาห์ละ 25 - 30 ชั่วโมง ส่วนวิชาชีพที่สอนให้กับประชาชนนั้นส่วนมาก

¹ สำนักงานศึกษาธิการเขต 12 , "รายงานการวิจัยสภาพและปัญหาของ โรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 12 (ฉะเชิงเทรา) พ.ศ. 2519 ," หน้า 49 .
(เอกสารอัครสำเนา)

ไม่ได้จัดสอน แสดงว่าโรงเรียนชุมชนยังไม่ได้อบรมหมายให้ครูทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนทั่วไป ตามบทบาทหน้าที่โรงเรียนชุมชนทั้งไกลดลามาแล้ว

สถานภาพส่วนตัวของกรรมการโรงเรียนชุมชน กรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นชายมีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี จบการศึกษาชั้นป.4 มีอาชีพการเกษตรมีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 2,000 บาท นับว่าสถานภาพของกรรมการโรงเรียนโดยทั่วไปเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะกรรมการโรงเรียนชุมชน

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนพบว่า โรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 1 มีปัญหาที่สำคัญในการดำเนินงานอยู่ในระดับมากในเรื่องเกี่ยวกับการขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินงาน การขาดเครื่องมือสำหรับสอนวิชาชีพให้แก่ประชาชน ขาดครูสอนวิชาชีพที่จำเป็นสำหรับประชาชน การปรับปรุงและการใช้หลักสูตรสำหรับสอนนักเรียนให้สนองความต้องการของชุมชน ความร่วมมือการประสานงานจากหน่วยราชการต่างๆจากประชาชนในท้องถิ่น และปัญหาความไม่เข้าใจหลักการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนที่ถูกคองของผู้ร่วมงานเป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและยังไม่เห็นความสำคัญรวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ในเรื่องขาดครูวุฒิพิเศษนั้นเป็นเพราะทางราชการยังไม่ได้ตั้งอัตราเพื่อบรรจุครูวุฒิดังกล่าวสำหรับสอนในโรงเรียนชุมชน ในเรื่องปรับปรุงหลักสูตรสำหรับสอนนักเรียนให้สนองความต้องการของชุมชน เพราะประชาชนต้องการให้นักเรียนเรียนวิชาการหลายๆเพื่อจะได้เรียนต่อในระดับสูงต่อไป ปัญหาเรื่องการไม่เข้าใจหลักการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนที่ถูกคองของผู้ร่วมงานอาจเป็นเพราะในการจัดโรงเรียนชุมชน ครู กรรมการไม่เคยผ่านการอบรมหรือสัมมนามาก่อนมีเฉพาะครูใหญ่เท่านั้นที่ผ่านการอบรม ดังนั้นการที่ครูใหญ่รับหลักการไปถ่ายทอดอาจจะไม่เป็นไปตามหลักการที่ถูกคองก็เป็นได้ ปัญหาความร่วมมือการประสานงานจากหน่วยราชการที่เกิดขึ้นของและประชาชนในท้องถิ่นอาจเป็นเพราะ ขาดผู้รับผิดชอบการประสานงานโดยตรง และขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี

3. ความคิดเห็นในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนของครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียนชุมชน บุคคลทั้ง 3 กลุ่ม มีความเห็นคล้ายๆกันในเรื่องของการสอนนักเรียนให้รู้จักปฏิบัติตนตามวิถีการแบบประชาธิปไตยที่ถูกคองจะเป็นรากฐานที่เขาจะเป็นพลเมืองดีในระบบประชาธิปไตยต่อไป การเปิดสอนชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนเพื่อพัฒนาความพร...

ในการเรียนของเด็กโดยผู้ปกครองเสียค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งและมอบให้ทางโรงเรียนเป็นผู้
 ดำเนินการเป็นสิ่งที่ควรจัดทำ การเชิญวิทยากรจากท้องถิ่นและจากทางราชการ เช่น ประมง
 เกษตร แพทย์ หนายความ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในอาชีพต่างๆมาบรรยายให้นักเรียน และ
 ประชาชนเป็นสิ่งที่ควรจัดทำ ประชาชนมีความรู้ได้เห็นประโยชน์และคุณค่าของการศึกษามีผล
 ทำให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีผลดีและมีประสิทธิภาพเป็นต้น และไม่เห็นควยในเรื่องของ
 การซื้อหนังสือพิมพ์ให้ประชาชนอ่านโดยจัดไว้ที่ร้านขายกาแฟโดยผลดีเท่ากับจัดไว้ที่อ่านหนังสือพิมพ์
 ประจำหมู่บ้าน แสดงว่าบุคคลทั้ง 3 กลุ่มยอมรับว่าการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนั้นจะให้
 ได้ผลดีต้องมีการฝึกปฏิบัติจริงตั้งแต่เป็นนักเรียน การสอนเด็กเล็กมีประโยชน์ต่อการศึกษาควร
 จัดดำเนินการโดยให้ทางโรงเรียนและประชาชนร่วมกันจัด การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่
 นักเรียนและประชาชนเป็นสิ่งที่มีความประโยชน์ และยอมรับว่าถ้าประชาชนและผู้ปกครองนักเรียน
 มีความรู้ได้เห็นคุณค่าของการศึกษาแล้วจะช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ผลดีขึ้น
 และมีความเห็นตรงกันว่าควรจัดหนังสือพิมพ์ให้ประชาชนอ่านโดยไว้ที่ร้านขายกาแฟกับไว้ที่อ่าน
 หนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านนั้นได้ผลดีต่างกัน

สำหรับการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนนั้น ครูใหญ่
 กับครูและกับกรรมการโรงเรียนชุมชน มีความคิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
 $\alpha = .01$ ในเรื่องของโรงเรียนเป็นของประชาชนทุกคนและประชาชนร่วมจัดการศึกษาให้กับ
 โรงเรียน และเรื่องการจัดงานของประชาชนเช่น แดงงาน บวชนาค การนั้คประชุมต่างๆ
 ควรใช้สถานที่ที่โรงเรียนเพราะเป็นศูนย์กลางของชุมชน นอกจากนั้นมีความเห็นไม่ต่างกัน

ครูกับกรรมการโรงเรียนชุมชนมีความคิดเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 ที่ระดับ $\alpha = .01$ ในเรื่องของครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียนชุมชนตลอดจนผู้บริหารที่
 เกี่ยวข้องจำเป็นต้องเข้ารับการอบรมเรื่องเกี่ยวกับการจัดโรงเรียนชุมชน นอกจากนั้น
 มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

4. แนวทางในการแก้ปัญหาบางประการ

แนวทางในการแก้ปัญหาบางประการของครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียน
 ชุมชนนั้นทั้งครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียนพยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง รองลงมา
 ใหญ่อื่นเป็นผู้แก้ปัญหา และมีส่วนน้อยไม่พยายามแก้ปัญหา แสดงว่าโดยส่วนรวมแล้วปัญหาต่างๆ

ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนนั้นจะได้รับการแก้ไขเนื่องจากผู้เกี่ยวข้องโดยตรงพยายามหาทางแก้ปัญหาคือยังมีครูใหญ่ ครู และกรรมการโรงเรียนบางคนขาดการรับผิดชอบคือให้ผู้อื่นเป็นผู้ช่วยแก้ปัญหาคือไม่พยายามหาทางแก้ปัญหาคือเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน ซึ่งอาจเป็นไปตามรายงานการวิจัยสภาพและปัญหาของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 12 ที่ว่า "ผู้มีหน้าที่โดยตรงขาดการรับผิดชอบต่องานในหน้าที่ที่พึงมีต่อโรงเรียนหรือให้ความสนใจเท่าที่ควร"¹ ก็ได้ หรือมีฉะนั้นอาจเป็นเพราะแนวทางในการแก้ปัญหามองแบบสอบถามไม่ครอบคลุมวิธีการแก้ปัญหาคือครบถ้วนซึ่งเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งของการวิจัยนี้ จึงทำให้ผลการวิจัยลดความสำคัญลงไปบ้าง

ผลการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบว่า การดำเนินงานตามโครงการปรับปรุงโรงเรียนประชาบาลให้เป็นโรงเรียนชุมชน ของโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษา 1 ยังไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ หลักการและแนวทางการจัดการโรงเรียนชุมชนเท่าที่ควร เช่น ตามหลักการที่ว่า "โรงเรียนชุมชนเป็นโรงเรียนที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาสำหรับประชาชนทุกเพศทุกวัย" ก็ปรากฏว่าโรงเรียนชุมชนส่วนใหญ่มุ่งสอนเฉพาะเด็กในวัยเรียนเท่านั้น สำหรับเด็กก่อนวัยเรียนก็มีเป็นจำนวนน้อย การให้ความรู้ต่างๆ การจัดสอนวิชาชีพสำหรับประชาชนอยู่ในระดับน้อยเนื่องจากประชาชนไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร เกี่ยวกับบทบาทในการให้บริการทางการศึกษาและสิ่งที่โรงเรียนมีอยู่ให้แก่ประชาชนนั้น จะมีเพียงการจัดห้องประชุมใช้ประกอบพิธีต่างๆ ส่วนบริการคานทองสมุก ห้องพยาบาล โรงฝึกงาน เครื่องใช้ของทางโรงเรียนยังไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนใช้เต็มที่ เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อประโยชน์ของการศึกษานั้นมีการนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทำและใช้เป็นอุปกรณ์การสอนบ้าง แต่การเชิญวิทยากรและการนำนักเรียนออกไปศึกษาค้นคว้าในชุมชนมีน้อย ในเรื่องปลูกฝังความรู้สึกแก่ประชาชนให้ตระหนักว่า "โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งชุมชนมีส่วนรับผิดชอบในการแก้ไขให้ดีขึ้น" นั้น ก็นับว่ายังไม่ค่อยได้ผลเพราะประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะ

¹ สำนักงานศึกษาธิการเขต 12 , เรื่องเดิม, หน้า 55.

เป็นอยู่ยากจนต้องใช้เวลาไปประกอบอาชีพทำมาหากิน จึงไม่ค่อยสนใจกิจกรรมทางการศึกษาของโรงเรียน และตามวัตถุประสงค์ที่ว่า "เพื่อปลูกฝังและส่งเสริมประชาธิปไตยขั้นมูลฐานให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น" นั้น โรงเรียนจัดดำเนินการเฉพาะในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ สำหรับประชาชนยังไม่ได้นำไปดำเนินการ ดังนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่า การดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในเขตการศึกษาฯ ยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ครบทุกประการ และยังไม่เกิดความก้าวหน้าเท่าที่ควรสมควรได้รับการปรับปรุงส่งเสริมให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ขอเสนอแนะ

จากผลการวิจัยดังกล่าวมาแล้วจึงตั้งข้อเสนอแนะไว้ 2 ตอน คือ ตอนที่ 1
 ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ
 เพื่อการวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานโรงเรียนชุมชน

1. ผู้บริหารที่รับผิดชอบในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนทุกระดับควรหาโอกาสออกไปตรวจเยี่ยมแนะนำติดตามผลและให้กำลังใจแก่ครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนชุมชนอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้ครูเกิดกำลังใจความกระตือรือร้นในการทำงาน นอกจากนี้ควรพิจารณาจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือ ในด้านอาคารสถานที่ ห้องสมุด ห้องประชุม โรงฝึกงาน สนามกีฬา เป็นต้น และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน โดยเฉพาะในด้านเครื่องมือ เครื่องใช้สำหรับให้บริการ หรือฝึกสอนวิชาชีพสำหรับประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการจากทางโรงเรียนมากขึ้น

2. ส่วนราชการที่รับผิดชอบ ควรจัดอัตราครูวิชาพิเศษให้พอเพียงเหมาะสมกับจำนวนเด็กนักเรียน เพื่อบรรจุไปตามความต้องการของโรงเรียนชุมชน เช่น ครูสอนตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างแต่งผม ช่างเชื่อมโลหะ ช่างไม้ ช่างยนต์ เกษตร อาหารและโภชนาการ ครูศิลปศึกษา พลศึกษา และครูพยาบาล เป็นต้น ซึ่งครูเหล่านี้สามารถให้

ความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพแก่ประชาชนในท้องถิ่น และช่วยจัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชนได้เป็น
 อย่างดี หนึ่งในการคัดเลือกบุคคลที่มาปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนชุมชนควรพิจารณาเป็นพิเศษ
 ในเรื่องความสามารถความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่และถ้าบุคคลใดไม่เหมาะสมก็ให้อำนาจ
 ผู้บริหารมีอิสระในการเลือกผู้ร่วมงานได้

3. ส่วนราชการที่รับผิดชอบควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
 จากส่วนราชการต่างๆ เช่น ครู เจ้าหน้าที่ฝ่ายเกษตร สหกรณ์ อนามัย พัฒนาการ ผู้นำ
 ท้องถิ่น คณะกรรมการโรงเรียนชุมชน หรือฝ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
 เพื่อหาทางประสานสัมพันธ์ ร่วมมือและประสานงานกัน ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน
 ในท้องถิ่นให้ดีขึ้น อันจะเป็นผลสะท้อนต่อการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์
 ประสงค์ด้วย

4. โรงเรียนและชุมชนควรร่วมกันสร้างหลักสูตรของโรงเรียนโดยเฉพาะของ
 แต่ละท้องถิ่น โดยขอความร่วมมือจากจังหวัด อำเภอ และสำนักงานเขตการศึกษา ทั้งนี้
 เพื่อให้หลักสูตรที่ใช้ได้สอดคล้องและสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะ
 จากการวิจัยปรากฏว่าปัญหาอย่างหนึ่งในการดำเนินงานโรงเรียนชุมชนคือ หลักสูตรไม่
 สอนองความต้องการของชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรน้อย

5. โรงเรียนชุมชนควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้หรือให้ความรู้แก่ประชาชน
 ในลักษณะของความร่วมมือ การแก้ปัญหา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การพัฒนาท้องถิ่น
 ส่งเสริมคุณธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม การปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
 และส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติไทยรวมทั้งความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพในท้องถิ่น เพื่อเป็นการ
 ยกฐานะการครองชีพของประชาชนในท้องถิ่นในสูงขึ้น

6. ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนชุมชนทุกครั้งควรคำนึงถึงประโยชน์ที่โรงเรียน
 ได้รับความรู้ไปกับประโยชน์ที่ประชาชนได้รับ และควรจะได้มีการปรึกษาหารือร่วมกันระหว่าง
 โรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นของประชาชนโดยประชาชน
 เพื่อประชาชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบสภาพโรงเรียนชุมชนกับเกณฑ์ปกติของโรงเรียนชุมชน เพื่อจะได้ทราบว่าภาระดำเนินงานโรงเรียนชุมชนในปัจจุบันเป็นไปตามเกณฑ์ปกติหรือแตกต่างกับเกณฑ์ปกติมากน้อยเพียงใด
2. ควรจะได้ศึกษาว่าหลักสูตรโรงเรียนชุมชนของแต่ละท้องถิ่นควรมีเนื้อหาหรือรายละเอียดอย่างไรบ้าง จึงจะสนองความต้องการของชุมชนได้
3. ควรจะได้ศึกษาเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของโรงเรียนชุมชนกับโรงเรียนประชาบาลที่ไม่ได้เป็นโรงเรียนชุมชน
4. ควรจะได้ศึกษาว่าครูใหญ่ที่มีคุณวุฒิ วิทยวุฒิ และประสบการณ์ต่างกัน จะมีบทบาทในการบริหารงานของโรงเรียนชุมชนต่างกันหรือไม่ โดยศึกษาจากโรงเรียนชุมชนทั่วประเทศ